

KĀ TAPA MŪSU GAISMAS SALA

Pauļa Pētersona

atmiņas par Latvijas Tautas Universitātes
Mīrmuižas nodaļas izveidošanu un darbību

/ I. burtnīca/

Kad Pirmā pasaules kara laikā Rīgas Politehniskā Institūta lauksaimniecības fakultāti evakuēja uz Maskavu un novietoja Petrovsko-Razumovskas Lauksaimniecības Akadēmijā, šai fakultātei līdz aizbrauca daudzi latviešu studenti, to starpā arī Briedišu Pēteris. Atbraucēji apmetās šīs mazās lauksaimniecības pilsētiņas Viselku ielas dačās/vasarnīcās/. Sākās kārtējais darbs un reizē arī iepazīšanās ar vietējiem dzīves apstākļiem.

Atceļotāji cītīgi apmeklēja nevien savas augstskolas lekcijas, bet arī spraigi interesējās par Petrovsko-Razumovskas Akadēmijas mācību gaitām. Drīz vien nācās pārliecināties, ka latviešu studenti daudz intensīvāk izmanto Akadēmijas izcilo mācības spēku priekšnesumus nekā vietējie, kuri turpretī rosīgāk pulcējas ārpus Akadēmijas, tur aizrautīgi disputējami un strīdos ieslīgdami. Latvieši turējās vienkopus savā sabiedrībā, mācību brīvajās stundās bieži ciemodamies viens pie otra. Viselku ielas dačās dzīvoja arī dažas Maskavas Universitātes latviešu studentes. Dienām ritot Briedišu Pēteris uzzināja, ka vienā no šīm dačām apmetusies arī viņam Latvijā palikušā drauga Jūlija simpātizējoša meitene Alise. To viņam rakstīja draugs no Dzimtenes un ziņoja, ka Alise Maskavā studējot valodniecību un, ka viņai ļoti tuva esot arī mūzika, un ka viņas rīcībā atrodoties klavieres. Šis apstākļi vilktin vilka Briedīti apņemot Alisi, jo viņš jau ilgākus gadus bija mācījies klavieru spēli, bet, šeit svešumā bez iemīļotā instrumenta palicis, kāri meklēja izdevību sevi muzikā izteikt. Kādu vakaru viņš sēdēja Alises mājoklī un spēlēja Rahmaninova prelūdes. Meitene bija dziļā sajūsmā no dzirdētā, apbrīnoja viņa veiksmīgo spēli un iejūtību, vairākkārt iesaukdamās, ka arī viņa no sirds vēlētos reiz tā muzicēt. Līdzīga ciemošanās atkārtojās diezgan bieži. Taču ne mazāk Briedītis iemīlēja Akadēmijas pāašo, nostāstiem bagāto parku ar kluso ezeru un tajā spoguļojušām romantiskām salīņām. Tālu klīzdams parka biezoknī, viņš arvien biežāk domāja, kā visu šai brīnišķīgā lauku stūrī vērotās un pieredzētās sadzīves un izglītības priekšrocības kaut kā ieīstnot laukos savā Dzimtenē.

Viņš bija lasījis, ka Šantīniketānā, Indijas tālā novadā, dižais dzejnieks Tagore nodibinājis savu īpatu tautas augstskolu -prom no pilsētas trokšņa un kņadas, pavisam tuvu varenajai dabai. "Gandrīz tāpat kā Petrovsko-Razumovskas teiksmainā parka klusumā" -domāja viņš. Briedītis aizrautīgi jūsmoja par Tagores audzināšanas uzskatiem, ka lai cilvēks veidotos par absolūti brīvu personību, nepieciešams viņu ievadīt saskanīgā, svētceres apgarotā pasaules izjūtā, ka audzēkņiem ar audzinātāju ir jābūt vienotiem ciešā, kopējā saimē, uzsvērdams šai darbā lielu un radošu personību tuvuma nozīmi. Jo vislielāko iespaidu

uz izglītotajiem atstājot dzīvas personības vara.

Pēkšņi viņa atmiņā atausa savās lauku mājās bērnībā piedzīvotie svētrīti, kad visa mājas saime pulcējās uz klusām rītlūgsnām. Tad saule taču gaviļēja dāsnāk un cilvēkmīlums kļuva nepieciešamāks un tuvāks. Šā meditēdams viņš atcerējās arī savas nesenās, jaunā teologa - ideālista Kārļa Kundziņa vadītās konfirmācijas mācību nedēļas. Brīnumainos svētceļojumus Gaujas stāvajos krastos, kuri viņa iekšējam cilvēkam bija devuši vairāk nekā vidusskolā pavadītie gadi. Viņu bija apskaidrojusi Kristus un Ničses, Ibsena un Tolstoja dzīve un mācība. Un viņš jau toreiz bija domājis par šeit smētās dzīves gudrības īstenošanu, sevišķi jaunatnē. Briedītis zināja arī, ka dāņu zemes teologs un dzejnieks Nikolajs Gruntvigs vēl agrāk kā Tagore nodibinājis savas īpatas tautas augstskolas, kuru galvenais uzdevums lauku pieaugušās jaunatnes vispusīga izglītošana. Gruntvigs sevišķu vērību piešķīris dzīvā vārda lielai audzinošai nozīmei. Viņš ieskatījies, ka "nedzīvs ir katrs burts, vienalga vai tas engļu pirkstiem rakstīts, vai zvaigžņu spalvu, un nedzīva ir katra grāmatu zināšana, kuru nesakausē ar pašu dzīvi". Šo Gruntviga pausto atziņu par dzīvā vārda magisko spēku Briedītis atcerējās pats spilgti pārdzīvojis, klausīdamies slavenā zinātnieka ķīmiķa prof. Paula Valdena lekcijas Rīgas Politehniskajā Institutā. Viņa apgarotās runas dziļi aizrāva nevien ķīmijas fakultātes studējošos, bet visu Augstskolu. Tādu pat dzīvā vārda spēku izstrāvoja arī prof. Kārļa Kundziņa lekcijas līdz pēdējam pārpildītās audotorijās.

"Cik labi būtu"-domāja Briedītis: "kaut jel drīzāk beigtos bezjēdzīgais karš un, atgriežoties dzimtā pusē, varētu sevi visu ziedot kulturālās dzīves celšanai un veidošanai lauku sētās". Tas arī nebija ilgi jāgaida. Rīma kara troksnis, un kaut kur jau ieskanējās teiksmaini zvani, jundīdami Jauna Rīta cēlienu. Dzīma Latvijas valsts un spraiga darba rosme kļuva neatņemama dzīves daļa, sevišķi jaunatnes vidū. Malu malās dibinājās jaunatnes organizācijas. Un viena no tādām dzīma arī Ūdrānos, novadā Valmieras apkārtnē, kura tūdaļ kā galveno mērķi nospēzuda ārpusskolas izglītības veicināšanu lauku iedzīvotāju vidū. Pirmā kārtā tika nodibināts koris un darba sistematizēšanai radītas tiešo un praktisko zinātņu sekcijas. Sevišķi populāri kļuva rīkotie jautājumu vakari, kuros drīzi vien sakrājās bagātīga viela visdažādāko problēmu iztirzāšanai. Visvairāk tomēr sadzīves, ētikas un estētikas nozarēs. Nevarēdami ienākušos materiālus tikai vietējiem spēkiem paveikt, biedrība bija griezusies pie nacionālās jaunatnes goda biedra prof. Aleksandra Daugos ieteikt kādu no Galvaspilsētas lektoriem minēto jautājumu iztirzāšanai. Viņš, ilgi nedomādams, bija

tūdaļ norādījis uz Valsts Universitātes filoloģijas fakultātes ļoti aktīvo un atsaucīgo studentu Elitu Pavasari.

Briedītis nekavējoši rakstīja viņai plašu vēstuli, atsaukdams uz prof. Dauges bēteikumu, un vēstulei pievienoja uzkrājušos jautājumu garu sarakstu. Šie jautājumi, kā jau tas jaunatnes attieksmēs parasts grozījās ap mīlestības problēmu. Pagāja dažas dienas, kad jau sekoja Elitas vēstule ar norādījumu uz atbilstošu literatūru, ar kuru jaunatnei būtu noteikti jāiepazīstas. Dzejas laukā tika minēts Richards Rudzītis, Rainis, Sudrabkalns, Ērmanis, Jānis Grīns, bet prozas darbos - Anna Brigadere, Jaunsudrabiņš, Akurāters un Poruks, izceļot minēto darbu galveno domu. Materiāls bezgala bagāts, lai to apgūtu. Elita rakstīja Briedītim, ka no mīlestības uztveres atkarājoties viss mūsu ētiskais līmenis, un no ētikas stāvokļa mūsu jaunās valsts nākotne, pie tā paša norādīdama, ka ikvienam jauniešiem būtu jāiemācās Raiņa zīmīgais dzelols "Mīla un Augste": Tu veļti mīlēts tiki, veļti mīlēji, -

Ja mīlot: labāks, skaidrāks dvēslē netapi,

Ja mīlot: cita dvēslī augstāk necēli.

Tā sākās rosīga sadarbība ar Elitu Pavasari. Un Briedītis jutās sevišķi laimīgs, jausdams, ka ar šī cilvēka labvēlību viņš daudz ko iegūs savu nodomu piepildīšanai, lauku klusās Gaismas Salas izveidošanā. Lai gan viņš labi zināja Elitas grūtos un sarežģītos pārvietošanās apstākļus, viņš dedzīgi aicināja un gaidīja Elitas personīgo ierašanos Ūdrānē. Elita rakstīja Briedītim, ka viņš uz viņas atstājis lielu iespaidu, un, ka viņā mājot kaut kas no Poruka varoņiem. Nekādā gadījumā viņa nevarot neievērotu atstāt viņa lūgumu, jausdama jaunatnes garīgo izsalkumu. Viņā esmot karsti iedģusies vēlēšanās sludināt tās patiesības, kas sabiedrību vedot uz augstāko cilvēcisko dzīvi.

1926. gada vasarā no pārslogotā darba Augstskolā un personīgā dzīvē Elita atpūtās Tirzas "Krācēs". Priekšlaikus kā lektoru ūrānes b-bai viņa izraudzījusi savu studiju biedru stud. phil. Kārli Kraukliņu, viņu raksturodama kā ļoti sirsnīgu ideālistu. Tā arī notika, ka 1926. gada vasarā, tieši jaunatnes b-bas piektajos gada svētkos, Ūdrānē ieradās Kārlis Kraukliņš ar lekciju "Par dzīves vērtību", ko svētku viesi uzņēma ar lielu atsaucību. Bet pati Elita ieradās Ūdrānē jau nākošajā mēnesī ar priekšlasījumu par "Mīlestību Jaunsudrabiņa stāstu trilogijā "Aija-Atbalss-Ziema", ar kuru darbu apkārtējā jaunatne, sekodama attiecīgiem norādījumiem, jau bija nopietni iepazinusies. Tā bija Elitas pirmā tiešā līdzdalība Ūdrānes sabiedriski-kulturālā dzīvē.

Ar lekcijām un runām ļoti iecienīta un sumināta Galvaspilsētas intelligences visū, viņa sākumā bija stipri šaubģjusies, vai spēšot līdzģgu saprašanos nodģbģnāt arī ar lauku jaunatni.

Pilnu atmiņu tekstu iespējams atrast šeit:

<https://pelecalasitava.lv/gramatas/murmuizas-tautas-universitates-izveidosana-un-darbiba/>